

Univerzitet umetnosti u Beogradu

Fakultet likovnih umetnosti

Pariska 16, Beograd

IZVEŠTAJ KOMISIJE ZA OCENU I ODBRANU DOKTORSKOG UMETNIČKOG PROJEKTA I PISANOG RADA

Drugo telo-feministička artikulacija delegiranog performansa

kandidatkinje Ivane Ivković

Na sednici Nastavno-umetničko-naučnog veća FLU, održanoj 04. oktobra 2023. godine doneta je odluka da Komisija za ocenu i odbranu doktorskog umetničkog projekta *Drugo telo-feministička artikulacija delegiranog performansa* kandidatkinje Ivane Ivković, radi u sledećem sastavu:

dr Jasmina Čubrilo, redovni profesor, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

dr um. Stevan Kojić, red. prof. AU Novi Sad

dr um. Mia David, vanredni profesor, Fakultet tehničkih nauka, Univerzitet u Novom Sadu

dr um. Radoš Antonijević, redovni profesor FLU

dr um. Olivera Parlić-Karajanković, redovni profesor, u svojstvu mentora

Komisija podnosi Nastavno-umetničko-naučnom veću Fakulteta likovnih umetnosti, sledeći Izveštaj:

BIOGRAFIJA KANDIDATA

Ivana Ivković (Beograd, 1979) je diplomirala slikarstvo i magistrirala crtež na Fakultetu likovnih umetnosti u Beogradu, gde je trenutno na doktorskim studijama iz oblasti performansa. Od 2006. godine izlagala je na više samostalnih izložbi u Srbiji, Grčkoj, Portugaliji, Austriji, Nemačkoj, Libanu, Italiji, Španiji, SAD-u, Turskoj, Gruziji, Crnoj Gori, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Danskoj, Kanadi, Indiji i učestvovala na značajnim grupnim izložbama u zemlji i inostranstvu. Dobitnica je više značajnih stipendija i nagrada, a njeni radovi deo su brojnih kolekcija: Muzeja savremene umetnosti u Beogradu, ifa kolekcije iz Štutgarta, Oktobarskog salona u Beogradu, Wiener Städtische Art kolekcije savremene umetnosti iz Beča, Telenor kolekcije savremene srspeke umetnosti iz Beograda, Muzeja grada Beograda, Savremene galerije Subotica. Svoje performanse kao i druge radove, izlagala je i izvodila u saradnji sa ifa – Institut für Auslandsbeziehungen iz Nemačke, Humboldt Forumom u Berlinu, Muzejom savremene umetnosti u Beogradu, Novom Sadu, Sarajevu i Atini, galerijom Hošek Contemporary iz Berlina, Goethe Institutom u

Atini, Eugster II Belgrade galerijom kao i mnogim drugim. Dobitnica je stipendije KulturKontakta iz Beča (Austrija) 2008, Residency Unlimited organizacije iz Njujorka (SAD) 2012, Casa dell Arte stipendije u Bodrumu (Turska) 2013, kao i stipendije grada Linca (Austrija) za 2014, stipendije Ministarstva kulture Kvebeka u Montrealu, stipendije Beirut Art Residency iz Libana, kao i mnogih drugih programa. Autorka je i kustoskinja projekta ARTikulacije zajedno sa Tanjom Juričan, serije site-specific izložbi autorki i autora iz regiona sa ciljem mapiranja i vizibilizacije senzibilnih društvenih tema unutar devastiranih, zanemranih i napuštenih prostora izraženih socio-referentnih konteksta kroz savremene umetničke prakse. Projekat traje od 2018. godine i do sad su izvedene tri grupne izložbe velikog formata: O religiji u Evangelističkoj crkvi u Pančevu, ŽENSKI ZATVOR – HOTEL SLOBODA u starom austrougarskom zatvoru u katakombama Narodnog muzeja i Hotelu Slobodi u saradnji sa Narodnim muzejom Pančevo, AFERA u Palati Rajhl i Gostioni Zlatno jagnje u Subotici u saradnji sa Savremenom galerijom Subotica. Ivković je takođe bila kustoskinja dve izložbe umetnice Selme Selman: NO SPACE, u galeriji Doma omladine Beograda, 2020. godine kao i istoimene izložbe u Muzeju savremene umetnosti u Skoplju (Severna Makedonija). Ivković je deo projekta FACING izdavačke kuće dsbooks iz Bazela u okviru kojeg će izaći 13 naslova umetničko-putopisnih knjiga o njenim putovanjima. Prvi naslov Ivana Ivković facing MAROKO, izašao je u izdanju dsbooksa i Kulturnog centra Beograda 2023. i predstavljen je u Muzeju afričke umetnosti u Beogradu. Autorka je serije intervjua sa umetnicima i radnicima u kulturi za magazin BEFORE AFTER, gde se posebno istakao retrospektivni foto-intervju o delu Goranke Matić čija građa je korišćena i za potrebe izložbe Iskustvo u gužvi kustoskinje Une Popović u Muzeju savremene umetnosti u Beogradu.

SPISAK UMETNIČKIH RADOVA

Doktorski umetnički projekat *Drugo telo-feministička artikulacija delegiranog performansa*, kandidatkinje Ivane Ivković obuhvata seriju radova u polju delegiranog performansa nastalih u periodu od 2016-2023. godine. Opusu radova nastalih tokom umetničkog istraživanja u okviru doktorskih umetničkih studija pripadaju trilogija *IN HIM WE TRUST (Linije, redovi, kolone (Spavaonica), IN HIM WE TRUST, Babylon the Great)* zatim serija performansa *MONUMENT (MONUMENT – Sarajevo; MONUMENT: NO ONE IS LOST – Novi Sad; MONUMENT: NO ONE IS LOST - AFTERPIECE– Berlin; MONUMENT: NO ONE IS LOST – Porto; MONUMENT: THE SCHOOL OF ATHENS)* te performansi *I ONLY WANT TO LOVE ME* i *I DID IT FOR YOU*.

Takođe, ovom nizu radova pripada i *POSLE VAS* multimedijalni umetnički projekat koji je, između ostalog, podrazumevao svakodnevno izvođenje performansa u trajanju od 35 dana za vreme postavke u prostoru Salona Muzeja savremene umetnosti u Beogradu

Linije, redovi, kolone -Spavaonica (Ljubavni zanos - 56. Oktobarski salon, Muzej grada Beograda, 2016.),

Babylon the Great (Galerija Eugster II Beograd, 2017.)

I Only Want To Love Me (Galerija Hošek Contemporary, Berlin, 2019.),

I DID IT FOR YOU (EIKON Schauraum galerija, Museums Quartier, Beč, 2019.),

IN HIM WE TRUST (Bitef teatar, Beograd, 2020.),

MONUMENT (Historijski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2021.),

MONUMENT: NO ONE IS LOST (Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad, 2021.),

POSLE VAS (Salon MSUB, Beograd, 2021.),

DISOBEDIENCE/ NEPOKORNOST (Kulturna stanica Eđšeg, Novi Sad, 2022.),

MONUMENT: NO ONE IS LOST – AFTERPIECE (Muzej Humboldt Forum, Berlin, 2022.)

MONUMENT: NO ONE IS LOST – PORT (mala voadora i Hošek Contemporary Berlin, Portugal, 2022.).

U prostoru galerije Menjačnica u Gete institutu u Beogradu, umetnica je predstavila dokumentaciju o navedenim performansima u više različitih formata. Dvokanalna i trokanalna video instalacije izvođenja performansa (Berlin i Atina), zatim serija polaroid fotografskih radova (Porto, Berlin) i jedan fotografski rad većih dimenzija (Bitef teatar) nisu imali striktno dokumenarnu funkciju, već se i kroz odabrano medijsko predstavljanje rad značenjski nadgradio i profilisao prema prezentacijskim zahtevima. Tokom trajanja postavke, upriličeni su razgovori sa umetnicom i predstavljanje pomenute serije radova (Drugo telo) uz prisustvo kustosa sa kojima je saradivala: Miroslava Karića (MSUB) i Sanje Kojić Mladenov (MSUV).

OPIS I DETALJNA ANALIZA DOKTORSKOG UMETNIČKOG PROJEKTA

U fokusu istraživanja doktorskog umetničkog projekta *DRUGO TELO: feministička artikulacija delegiranog performansa* kandidatkinje Ivane Ivković, jesu *konstrukcije tela i telesnosti, odnosno definisanje tela kao drugog i drugačijeg u odnosu na normativne modele identitetskih politika i distribucije rodni uloga u savremenom društvu*. Navedena problematika, analizira se unutar prakse delegiranog performansa, čijem se razumevanju pristupa iz ugla feminističkog i kvir teorijskog diskursa. Tematsko-problemski okvir umetničkog rada *DRUGO TELO: feministička artikulacija delegiranog performansa* tiče se pozicija i distribucije moći unutar društvenih, rodni i političkih konstelacija, čime se nadovezuje na prethodna istraživanja u polju političkog, etičkog i simboličkog razmatranja biopolitike ženske percepcije i prostora, te scenskog izraza kao analitičkog metoda subjektivnog posmatranja uzročno-posledičnog lanca emocija.

U pisanom delu rada koji se sastoji od dva dela (*Teorijski okvir* i *UMETNIČKI RAD U POLJU DELEGIRANOG PERFORMANSA*) analiziraju se participativne metode višegodišnjeg umetničkog projekta *DRUGO TELO* i strategije performansa sa većim brojem učesnika, te njihove društveno političke dimenzije i učinci. Posebna pažnja daje se čitanju efekata delegiranog performansa sa stanovišta teorije pogleda u feminističkim i kvir studijama a kroz procese i postupke inverzije pogleda unutar dinamike delegiranog performansa. Doktorski umetnički projekat, takođe, obuhvata identifikovanje i mapiranje umetničkih metoda koje se koriste u delegiranim performansima iz ugla feminističke umetničke prakse, kao i feminističke i kvir teorije umetnosti. Etika asimetrije *Drugog*, kao i diskurs o različitim polaznim tačkama indeksacije polja moći razmatra se i kroz učenja postfeminizma te postkolonijalnih, identitetskih, kvir i trans studija.

Tekst doktorskog umetničkog projekta (203 strane) ima *Uvod*, 5 poglavlja (*ČITANJE TELA; RANJIVOST I OTPORI DRUGIH; DRUGI NOVI POGLED; IZMEĐU UMETNOSTI I STVARNOG ŽIVOTA – DELEGIRANI PERFORMANS; IN WHOM WE TRUST- SERIJA DELEGIRANIH PERFORMANSA DRUGO TELO*) i *ZAKLJUČAK*, nakon kog slede spisak literature sa webografijom, i *BIOGRAFIJA* umetnice. U II delu u kome se predstavlja lična umetnička praksa, nalazi se vizuelni materijal (83 fotografije) koji detaljno dokumentuje izvedene performanse.

U uvodnom delu Ivković obrazlaže problemsku tematiku svog doktorskog istraživanja u kojoj je telo, obnaženo ili polunago muško telo, jednako tretirano i kao subjekat i kao objekt, locirano i shvaćeno kao medij i kanal senzualnosti, ranjivosti i izloženosti. Takođe, u ovom segmentu daje se kratak pregled i opis umetničke prakse i izvedenih radova kandidatkinje u okviru umetničkog doktorskog projekta. Autorka izuzetno precizno daje uvid u složenu mrežu problemskih relacija konstituisanih serijom delegiranih performansa *Drugo telo*, a u kojima se ogledaju i detektuju relevantna društvena pitanja. U tom smislu, kako autorka navodi, ovi radovi imaju potencijal da se tumače i kao socijalni eksperiment. Kroz reakciju publike, ali i emocionalno/psihološku razmenu između učesnika u performansu s jedne, i posmatrača s druge strane, te kroz naboj unutar same grupe performerera (formirane i od amatera i od profesionalaca na sceni), možemo locirati i prepoznavati pitanja, koje izloženo muško kolektivno telo u različitim sredinama reflektuje i pokreće. U Uvodu, Ivković obrazlaže i daje uvid u strukturu pisanog dela doktorskog umetničkog rada, upoznavajući nas u kratkim crtama o obrađenim problemskim celinama.

U Prvom delu, koji se sastoji iz četiri poglavlja, analizira se i predstavlja veoma temeljan i sadržajan teorijski okvir umetničkog istraživanja i bavljenja u okviru odabranog metodološkog ključa. Predstavljen teorijski okvir na koji se navedeni radovi oslanjaju, pruža nam izuzetno preciznu orijentaciju u sagledavanju izvedenih performansa i njihovih centralnih tema, ali i njihove umetničke aktuelnosti.

I POGLAVLJE – ČITANJE TELA sastoji se od pet celina: *Telo i telesnost, Telo kao mesto otpora, Telo kao poruka, Jezik i patrijarhat, Feminističko čitanje tela*. U ovom poglavlju autorka predstavlja teorijske koncepte koji se bave pojmovima tela i telesnosti, čija ekspanzija se događa od sredine osamdesetih sa naglašenim interesovanjem za telo, što dovodi do uspostavljanja *studija tela kao novog polja istraživanja u kom se interdisciplinarno povezuju studije roda i kulture, sociologija, antropologija*. U delu *Telo kao mesto otpora*, autorka obrazlaže pristup filozofa Mišela Fukoa telu kao političkom subjektu, te u osnovnim crtama daje problemsku osnovu njegovih dela “Nadzirati i kažnjavati” i “Istorija seksualnosti” nezaobilaznog izvora za savremene studija tela. Ovaj prikaz upotpunjen je i kritikom sa feminističkih pozicija koje dovode u pitanje stanovište tela kao isključivo diskurzivnog što predstavlja prepreku za prevazilaženje ideje o telu kao pasivnom entitetu, nemoćnom da utiče na odnose moći i pruži otpor. U nastavku teksta, autorka razmetra i druge relevantne teorijske koncepte tela i telesnosti, pre svega njegovo jezičko svojstvo, u odnosu na koje istražuje i odnos patrijarhata i tela. Kao najlogičniji sled, ovo poglavlje se završava feminističkim pristupom u čitanju tela, kojim autorka argumentuje i svoj metodološki pristup u umetničkom radu. Helen Siksu, Julija Kristeva, Lis Irigaraj, ali Džudit Batler jesu autorke na koje se Ivković u ovom delu teksta poziva.

II POGLAVLJE – RANJIVOST I OTPORI DRUGIH sastoji se od tri celine: *Drugost, Zarobljenost u drugosti i Konstrukcije i performativnost roda-razmišljanja Džudit Batler*. Ovde se razmatra ideja drugosti kao centralni pojam za sociološke analize o tome kako se konstruišu većinski, odnosno manjinski identiteti. Pozivajući se na Zigmunta Baumanu koji tvrdi da je pojam drugosti centralni za način na koji društva uspostavljaju kategorije identiteta, autorka nas ponovo vraća na problematiku tela. Društva stvaraju osećaj pripadnosti, identiteta i društvenog statusa konstruišući društvene kategorije kao binarne suprotnosti: „Kada dominantna kultura definiše neke grupe kao različite, kao *Druge*, pripadnici tih grupa su zarobljeni u svojim telima. Razmatrajući *Drugo telo* kao pojam koji se vezuje za sve oblike telesnosti

koji stoje na poziciji margine - subjekte, tela ili identitete koji su unutar konstruisanog društvenog sistema vrednosti izvan normativnih ideala, i samim tim diskriminirani, autorka baca svetlo i na ličnu poziciju.

Za Simon de Bovoar, čije razmatranja Ivković navodi, *Drugost* je osnovna kategorija ljudske misli, i nijedna grupa se nikada ne postavlja kao Jedno, a da istovremeno ne postavi Drugo nasuprot sebe. Radu *Nevolje s rodom*, teoretičarke Džudit Batler se i u ovom delu teksta posvećuje naročita pažnja, binarnost koju uspostavlja Drugost, jeste potencijalna zamka a za Batler je samo polazište za proširenje našeg shvatanja kategorije roda i kretanje ka novim teoretskim pozicijama. Pojam performativnosti Džudit Batler najtemeljnije je povezan sa njenim stavovima o rodu ali i duboko upleten u politiku: vlast koja ima moć uvek direktno utiče na telo, odnosi moći isprepleteni su sa drugim tipovima odnosa. Navedene teze i stavovi veoma su relevantni i za umetnički rad Ivane Ivković što će se i videti u delu teksta gde autorka predstavlja svoju umetničku praksu

III POGLAVLJE – *DRUGI NOVI POGLED* sastoji se od tri celine *Pojam i teorije pogleda, Muški pogled u feminističkoj teoriji filma, Matriksni pogled Brahe Etinger*.

U ovom poglavlju Ivković nas upoznaje sa samim pojmom i teorijama pogleda, izabравši da se fokusira i detaljnije analizira opus Brahe Etinger, vizuelne umetnice, psihoanalitičarica i post-lakanovska teoretičarke.

Ivković nas uvodi u ova razmatranja stavom da pojam pogleda zauzima značajnu, ako ne i ključnu poziciju u feminističkoj teoriji vizuelnih umetnosti. Kao jedan od centralnih pojmova studija filma, pojam pogleda jeste okosnica čitavog niza debata u vezi sa pitanjima od suštinskog značaja za feminističku teoriju uopšteno. Kroz istoriju pogled je bio predmet bavljenja filozofije fenomenologije i egzistencijalizma, a ključan je i za psihoanalitičku teoriju francuskog teoretičara psihoanalize i jednog od najuticajnijih filozofa dvadesetog veka Žaka Lakana (Jacques Lacan). Dalje u tekstu, autorka detaljnije predstavlja pojam pogleda kroz različite pristupe od Sartra i Merlo-Pontija, do Lakana koji je pojam i koncept pogleda vezivao za psihoanalitičko bavljenje fazom ogleдалa.

U analizu, Ivković uključuje i konceptom *muškog pogleda* (male gaze) koji je prvi je upotrebio engleski likovni kritičar Džon Berger u televizijskom serijalu *Ways of Seeing* a kasnije i istoimenoj knjizi, analizirajući tretman aktova u evropskom slikarstvu.

Ono što je zajedničko svima, i Bergeru, i Fukou i Lori Malvi jeste to što su smatrali da je pojam pogleda neraskidivo povezan sa pozicijama moći, na šta i upućuju radovi iz serije delegiranih performansa *Drugo telo*.

Ivković značajno mesto daje pojmu *ženski pogled* (female gaze). Na toj inverziji pogleda, između ostalog i počiva njen pristup. Sam termin, nastao je kao odgovor na koncept muškog pogleda i kao pobuna protiv pogleda, odnosno gledanja, cenzurisanog samo na muški objektiv i žensku želju, bez obzira na rodni identitet ili seksualnu orijentaciju gledaoca.

Za autorkin rad je važna i još jedna dimenzija pogleda, a to je postkolonijalni koncept imperijalnog pogleda, koji uvodi En Kaplan, čiji je stav da se posmatrani uvek nalaze definisani skupom vrednosnih preferencija njihovog privilegovanog posmatrača.

Teorije pogleda pronalaze svoje mesto takođe u analizi reprezentacije roda, seksualnog identiteta i međuljudskih odnosa unutar medija. Kao dominantan alat za tumačenje načina na koji film reflektuje i otkriva društveno uspostavljenу interpretaciju seksualne razlike koja kontroliše slike, erotske načine

gledanja i spektakl, predstavljene teorije pogleda takođe nude ključ za razumevanje procesa dokumentovanja i prezentacije radova iz serije *Drugo telo*.

U okviru ovog poglavlja, Ivković značajnu pažnju posvećuje predavljanju Matriksnog pogleda Brahe Etinger, pre svega imajući njen etički model u kome su saosećanje i sa-odgovornosti temeljne kategorije ljudskost. Prostor matriksa Brahe Etinger, kako navodi Ivković, je graničan, liminalni, on nije biološki ili fizički, već strukturalni. *Iskustvo i svest ovog prostora delimo svi, a to iskustvo nam upravo omogućava da stvaramo dalje prostore za susretanje, nasuprot psihoanalitičkih teorija koje se fokusiraju na razdvajanje*

IV POGLAVLJE – IZMEĐU UMETNOSTI I STVARNOG ŽIVOTA – DELEGIRANI

PERFORMANS sastoji se od sedam celina: *Participativne umetničke prakse, Između umetnosti i stvarnog života, Delegirani performans, Ekonomija zadovoljstva i perversije, Umetnik ili kustos, Delegirani performans u kontekstu – učešće, struktura i delovanje, Delegirani performans danas.*

U ovom poglavlju kandidatkinja veoma temeljno analizira praksu delegiranog performansa, počevši od participativnih umetničkih tendencija iz čijeg okvira je i nastao, a koje počinju da zauzimaju mesto na globalnoj umetničkoj sceni od ranih devedesetih godina dvadesetog veka. Ovo prošireno polje poststudijskih praksi, pre svega, podrazumevalo je učešće i uključenost ljudi/publike, umetnik nije više u poziciji individualnog proizvođača umetničkih objekata već u ulozi saradnika i proizvođača situacija. Osnovnu građu i okvir ovih razmatranja čine teorijski radovi Kler Bišop koja je dala možda i najtemeljniju analizu delegiranog performansa.

Debata između umetnosti i stvarnog života, prisutna tokom čitavog dvadesetog veka– ukazuje na to da se društveni i umetnički sudovi ne povezuju lako i da zahtevaju različite kriterijume.

Takođe u ovom odeljku, daje se i prikaz uslova i promena koje su se dogodile u okviru performansa: pomak od umetničke prakse zasnovane na neposrednosti živog tela do sve popularnijeg medija savremene umetnosti – angažovanja velikog broja izvođača, velikih i skupih produkcija kao i sve većeg broja publike. Ivković nas u ovom delu veoma iscrpno upoznaje sa stanovištem KlerBišop i njenom definicijom delegiranog performansa kao umetničke prakse koja se bavi etikom i estetikom savremenog doba. Koristeći se komparativnom metodom u analizi nekoliko relevantnih radova u datom polju, autorka prepoznaje tri tipa/vrste delegiranog performansa.

Strategije delegiranja približice angažman i produkciju umetnika kustoskoj praksi ili čak rediteljskom poslu - umetnik sve više zauzima organizacioni a sve manje performativni stav. Ovde se takođe osim autorstva propituje i odnos kustosa i umetnika, tj. njegove umnožene uloge. Praksa outsourcing-a prisutna u kapitalističkom svetu, analizirana je i u okviru delegiranog performansa.

U završnim razmatranjima u ovom poglavlju Ivković nudi prikaz dva primera razvijenih praksi delegiranog performansa, oba izvedena na Venecijanskoim bijenalu.

DRUGI DEO doktorskog umetničkog projekta – *UMETNIČKI RAD U POLJU DELEGIRANOG PERFORMANSA* predstavlja serije autorkinih umetničkih radova uz prateći vizuelni materijal i dokumentaciju performansa.

V POGLAVLJE – IN WHOM WE TRUST- SERIJA DELEGIRANIH PERFORMANSA *Drugo telo* sastoji se iz trinaest celina u kojima se hronološki i detaljno predstavlja jedanaest radova Ivane Ivković. Hronološkim pristupom najjednostavnije se prati njihov razvoj, na prvom mestu razvoj ideje koja evoluirala iz jednog u drugi rad, njeni dometi u kontaktu sa publikom kao i potencijalni uticaji koje su ovi performansi ostvarili

na lokalnu zajednicu i sredinu u kojoj su izvođeni, a zatim i njihov produkcijski razvoj u smislu sve zahtevnijih i kompleksnijih izvođenja i izazova sa kojima se u toku realizacije susretalo. Osim polaznih ideja i problemskih okvira za realizaciju svakog rada pojedinačno, ovde se upoznajemo i sa produkcionim i organizacionim aspektima pojedinačno za svaki rad. U razmatranjima se predstavlja metodologija rada koja se primenjivala u realizaciji performansa, kao i principi saradnje i delovanja unutar kolektiva, timski rad i saradnja sa lokalnim zajednicama. Iako je većina radova koncipirana na koreografski sličnoj matrici, ovi delegirani performansi funkcionišu kao ambijentalne (site-specific) intervencije, te se u odnosu na kontekst izvođenja, radovi otvaraju za različita tumačenja i pokreću brojna pitanja.

5.1. Serija delegiranih performansa *Drugo telo*

Serija delegiranih performansa *Drugo telo* predstavlja istraživački projekat kandidatkinje unutar prakse delegiranog performansa. Serija radova je idejno i tematski razvijana oko različitih konteksta i narativa prostora u kojima su izlagani i organizovani. Svi ovi delegirani performansi kao važan problemski okvir imaju pitanja identiteta i rodni iskustava, preispitivanja i dekonstrukcije stereotipa rodni uloga. U fokusu je nago ili polu-obnaženo muško telo koje postaje performativni instrument ili medij specifične osetljivosti i senzualnosti. Realizovani najčešće u formi prostornih, ambijentalnih (site-specific) intervencija koje uključuju tableu vivant situacije i orkestrirane scene s većim brojem učesnika/izvođača, pomenuti radovi podrazumevaju uvek i *doživljaje i iskustava samih posmatrača, odnosno njihove emotivne i psihološke percepcije ambijenta i događaja.*

5.2. Trilogija *IN HIM WE TRUST*

Trilogiju performansa *In him we trust* čine radovi: *Linije, redovi, kolone (Spavaonica)*, *Babylon the Great* i istoimeni *In Him We Trust*, a nastajala je u periodu između 2016. i 2020. godine. Svaki rad iz ove grupe delegiranih performansa jeste baziran na kontekstualnim i kontekstnim specifičnostima prostora u kom je izveden. Performansi iz trilogije početak su kandidatkinjinog istraživanja u polju *psihološkog, političkog, etičkog i simboličkog razmatranja biopolitike ženskog prostora i pogleda uz elemente scenskog izraza kao analitičkog metoda subjektivnog posmatranja uzročno-posledičnog lanca emocija*. Glavni element scene, ono što povezuje sve ove radove jeste prisustvo većeg broja muških (obnaženih ili polunagih) tela.

Linije, redovi, kolone (Spavaonica) naziv je prvog u nizu delegiranih performansa sa muškim izvođačima, koji je izveden u okviru izložbe 56. Oktobarskog salona - *Ljubavni zanos* kustosa Dejvida Eliota u prostoru Muzeja grada Beograda, 2016. godine. Ovaj rad je koncipiran kao site-specific instalaciju sa performansom promenljivim u trajanju. Ambijentalna kompozicija je namenski osmišljena za određeni prostor zgrade Muzeja grada Beograda, nekadašnje Nove Vojne akademije, a delegirani performativni čin predstavljao je ponovno odigravanje scene prostora nekadašnje vojne spavaonice. Osim opisa samog performansa koje daje uvid u organizacione i propozicijske aspekte (pronalaženje i odabir učesnika, zahtevi za performere, kostimi). Takođe, ovom delu teksta razmatra se pitanje ženskog pogleda na maskuline identitete, te pojam pogleda u odnosu na sam rad, kao i reakcija publike i transrodno pitanje koje se aktuelizuje pojavljivanjem učesnika iz ove grupe.

Babylon the Great Delegirani performans *Babylon the Great* (Veliki Vavilon) drugi je deo trilogije *In Him We Trust* a izveden je 2017. godine u prostoru galerije Eugster II Belgrade. Rad je predstavljen u tekstu i kroz prizmu simbolike Velikog Vavilona, a dalja razmatranja detaljno nas upoznaju sa koncepcijom postavke i zahtevima za performere. Poseban deo se posvećuje profilu učesnika. U okviru ovog poglavlja nalazi se i deo intervjuva Ivana Ivković: *U koga verujemo ili umetnost koja budi nadu* za magazin Before After, autorke: Jovana Buljugić

Performans *In Him We Trust* je poslednji i najkompleksniji deo istoimene trilogije. Ovaj delegirani performans izveden u prostoru Bitef teatra, u Beogradu, 2020. godine i trajao je devet sati a u njemu je učestvovalo ukupno 42 performerera.

Njime se problematizuje koncepte verovanja, podrazumevajući pod tim široku skalu od religije do poverenja. U radu autorka u fokus stavlja preispitivanje onoga *u šta zapravo verujemo, jednako kao pojedinci ili kolektiv, kroz doslovno podražavanje i odigravanje opšte poznate biblijske scene i kompozicije „Strašnog suda“*. Rad se osim organizacijsko produkcijskih aspekata koji su analizirani u svim radovima, sagledava i u odnosu na kompozicijsku referencu i specifičnost. Takođe, analizira se pogled i obrnuta perspektiva kao i telesno prisustvo, transrodno pitanje i efekti spektakla, te vremenski kontekst izvođenja koji koincidira sa pandemijom u kontekstu predstave Apokalipse i Strašnog suda. Zvučna slika koja je konstitutivni element svih radova je obrađena u posebnom odeljku.

Kao deo ove celine pojavljuju se i delovi preuzeti iz intervjuva *Ivana Ivković: U koga verujemo ili umetnost koja budi nadu* za magazin Before After, autorke: Jovana Buljugić i delovi intervjuva *Ivana Ivković: Slobodu je teško živeti* za magazin BURO247, autora Jordana Cvetanovića.

Nakon toga slede analiza performansa *I ONLY WANT TO LOVE ME*, koji je izveden kao četvoročasovni site-specific performans, u prostoru galerije HOŠEK Contemporary, u Berlinu (Nemačka), 2019. godine. U kome se brod-mesto izvođenja performansa propituje kao mesto ne/stabilnosti.

Rad *I DID IT FOR YOU* podrazumeva ambijentalnu instalaciju sa performansom u trajanju, koja je postavljena i izvedena 2019. godine u EIKON Schauraum galeriji, u prostoru Museums Quartier u Beču (Austrija) Nakon uvida u ooga, autorka nas upoznaje sa serijom delegiranih performansa *MONUMENT: NO ONE IS LOST*.

Serija delegiranih performansa, originalno nazvana na engleskom jeziku *Monument: No One is Lost* ili u prevodu *Spomenik: bez izgubljenih*, problematizuje ideju *kolektivnog tela* i započeta je saradnjom sa nemačkom institucijom koja se bavi kulturnom saradnjom i deluje na međunarodnom nivou IFA - Institut für Auslandsbeziehungen, u okviru višegodišnjeg projekta EVROVIZION. CROSSING STORIES AND SPACES, čije su kustoskinje Sabina Klemm i Sanja Kojić Mladenov

Neformalni početak serije *Monument: No One is Lost* jeste rad *MONUMENT – Sarajevo*. Ovaj dvočasovni performans izveden je u Historijskom muzeju Bosne i Hercegovine, u okviru prve u nizu izložbe projekta EVROVIZION: CROSSING STORIES AND SPACES, u produkciji Instituta IFA iz Štutgarta (Nemačka).

Nakon ovoga sledi prikaz rada *MONUMENT: NO ONE IS LOST – Novi Sad* koji je izveden u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine u Novom Sadu, takođe u okviru grupne izložbe projekta EVROVIZION: CROSSING STORIES AND SPACES, u saradnji sa institucijom IFA.

Ovaj rad konceptijski predstavlja nastavak odnosno odgovor na performans *In Him We Trust* iz Bitef teatra, jer se bavi tematikom stanja nakon preokreta, promene, revolucije.

Prikaz uključuje produkcijske i organizacione aspekte, koreografske zahteve i rad na video i zvučnoj instalaciji. Kao logičan sled istraživanja i promena koje se dešavaju kroz niz performansa ovaj rad uključuje i razmatranja o konstrukciji i dekonstrukciji kao važnim principima koji konstituišu ovaj rad na formalnom i semantičkom nivou.

Zatim sledi prikaz rada *MONUMENT: NO ONE IS LOST - AFTERPIECE* – Berlin. U pitanju je dvočasovni delegirani site-specific performans izveden na poziv i u saradnji sa Humbolt Forumom u Berlinu, i umetničkog kolektiva Slavs and Tatars, u okviru programa otvaranja poslednjeg renoviranog dela muzeja, 2022. godine. *Monument: No One is Lost – Afterpiece* u osnovi je site-specific rad koji se idejno i tematski razvija oko istorijskog konteksta i narativa prostora u kom se izvodi – Humbolt Forum muzeja, kao isamog muzejskog okruženja (Schlossplatz) i pre svega, svih kontroverzi vezanih za njegovu istoriju. Kao neodvojiv deo rada, prikazuje se istorijski kontekst lokacije Humbolt Forumu i Slučaj Humbolt Forum – kao *znak kolonijalne amnezije*. Sam performans se i ovde detaljno predstavlja u odnosu na zadate okvire i propozicije. U ovom slučaju izloženosti nagog tela ekstremnim metreološkim uslovima (kiša i hladnoća) između ostalih pokreće i pitanje kolektiviteta.

Performans *Monument: No One is Lost* izveden u Portu (Portugal) još jedan je delegirani performans iz serije *Monuments*. Nastao je na poziv i u saradnji sa kulturnim centrom i pozorištem Mala Voadora iz Porta, kao i galerijom Hošek Contemporary iz Berlina, 2022. godine.

Poslednji iz ove serije, analizira se rad *MONUMENT: THE SCHOOL OF ATHENS*, performans koji je izveden u dva čina - na dve lokacije. Prvi deo rada dogodio se u javnom prostoru ispred zgrade Akademije u Atini i na stepeništu ispred zgrade Univerziteta u Atini, dok je drugi deo rada izveden u amfiteatru Goethe Instituta u Atini. Prvi čin se odigrava *u spoljnom svetu - na svetlu dana, na ulici odnosno na trgu, sugerišući vezu sa praksom vezanom za antičku Atinu, kolevku demokratije i javnih istupanja građana*. Referišući na remek delo Rafaela Santija, fresku *Atinska škola* (1510-1511) u Apostolskoj palati Vatikana, kao svoje polazno i idejno uporište, autorka analizira kontekst savremene Grčke i njenog tradicionalnog nasleđa kroz perspektivu nove evropske vrednosti.

Za potrebe ovog performansa dramaturg Jordan Cvetanov, napisao je u duhu manifesta tekst *Unhealthy Illusion – letter for future generation* koji su glumci čitali u nekoliko navrata u toku trajanja drugog čina performansa – glumci iz Srbije na engleskom jeziku i glumac iz Atine na grčkom jeziku. Pomenuti tekst je prenesen u celosti. Izvođenje ovog rada je pratila kontroverza sa dobijanjem dozvola koja je otvorila i dodatno naglasila pitanja nagosti u umetničkom radu u javnom prostoru (reprezentacija nagog tela vs živog tela). Problemska razmatranja u tekstu se dalje nastavljaju u pravcu dekonstrukcija maskulinih identiteta i pozicije žene na umetničkoj sceni.

POSLE VAS je eksperimentalni, multimedijalni umetnički projekat koji je, između ostalog, podrazumevao svakodnevno izvođenje performansa u trajanju od 35 dana za vreme postavke u prostoru Salona Muzeja savremene umetnosti u Beogradu. *POSLE VAS* je nastao u saradnji više profesionalaca iz različitih umetničkih disciplina, kao i Muzeja savremene umetnosti u Beogradu.

Kompleksnost i neuhvatljivost medijskog formata ovog projekta zahtevala je analizu iz nekoliko celina. Tinski rad, koji ostaje ključan u realizaciji, proširen je novim saradnjama i uključivanjem autora iz drugih umetničkih oblasti u stvaralački proces. U tekstu se predstavljaju svi saradnici na projektu i njihov doprinos. Višeglasje je, po izjavi autorke, neophodno u radovima koji se bave kolektivnim iskustvom i

društvenom realnošću svih. Kroz tematski okvir – *devedesete* obuhvaćena su i pitanja fluidnosti identiteta, te kakve prostore oni konstituišu. Ovo je suštinski važna strateška odluka po izjavi autorke, na liniji sveukupnog angažmana serijala *Drugo telo* koji se bavi rodnim pitanjima, kao i pitanjima pozicija i distribucija moći. Propituju se izložbeni narativi i njihova dekonstrukcija, analizira se angažovana, promenljiva i procesualna savremena umetnička praksa. Za potrebe projekta *Posle Vas* producirana je istoimena tro-kanalna video instalacija. U snimanju je učestvovalo troje glumaca, a narativ filma prati tekst dramaturga Jordana Cvetanovića, pisan specijalno za projekat *Posle Vas*. *Glumci tekstove nisu učili napamet i nisu unapred delili uloge koje bi prisvajali, već su svi čitali sve deonice iz svih lica i iskustava, menjajući se u spontanom dogovoru.*

U okviru ove celine prenesen je u celosti tekst kustosa izložbe Miroslava Karića, te deo intervjua koji je vodila Aleksandra Lazar, kustoskinja Wiener Art kolekcije.

U svom završnom izlaganju Ivković sažima primarne motive za nastanak ovih radova, insistirajući da oni *nisu nastali kao performiranje traumatičnog mesta (ličnog) ženskog iskustva, oni pre svega nastaju iz dubokog osećanja i podrazumevanja da žena, kao i bilo ko drugi u društvenom sistemu, ima, i mora imati, jednaka prava i jednaku moć koju poseduje i muškarac, da može i da, ukoliko želi, treba da radi i poseduje sve isto što može i muškarac, i tu činjenicu ne dovode u pitanje.* Na kraju, autorka podvlači stav *da će uloga (feminističke) umetnosti zauvek ostati otrežnjujuća i emancipatorska.*

ZNAČAJ I DOPRINOS DOKTORSKOG UMETNIČKOG PROJEKTA U ODREĐENOM POLJU UMETNOSTI I KRITIČKI OSVRT

Doktorski umetnički projekat, *DRUGO TELO: feministička artikulacija delegiranog performansa* kandidatkinje Ivane Ivković, predstavlja **značajan doprinos u polju interdisciplinarnе umetničke prakse**, naročito u oblasti delegiranog performansa. Po svojoj kompleksnosti, inovativnosti i eksperimentalnom iskoraku, ovaj korpus radova je jedinstven u ovirima naše kulturne i umetničke sredine. Istraživanje koje je autorka sproveda u radu sa literaturom daje temeljan uvid u moguća čitanja delegiranog performansa sa stanovišta teorije pogleda u feminističkim i kvir studijama. U teoriji, delegirani performans iako globalno prisutan i aktuelan u savremenoj umetničkoj praksi, nije u velikoj meri obrađivan, te je napor autorke da sakupi i obradi relevantnu literaturu u tom smislu jedan od pionirskih i kao takav veoma značajan. Tekstualni deo doktorskog umetničkog projekta u kom autorka obrađuje teorijska polazišta za svoj umetnički rad uspostavlja veoma preciznu mrežu problemskih polja koja daje odličan uvid u odabranu tematiku i sasvim sigurno će predstavljati dragoceno štivo za druge istraživače i umetnike.

Serijski radovi nastalih u okviru doktorskog umetničkog istraživanja jeste rezultat **originalnog** umetničkog rada kandidatkinje u polju vizuelnih umetnosti, kojima se artikuliše i trasira osobena umetnička metodologija.

U pogledu ostvarenosti umetničkih rezultata doktorskog umetničkog projekta, Ivana Ivković demonstrirala je izuzetnost svog umetničkog postupka, a doktorski umetnički projekat u odnosu na prijavljenu temu uveliko prevazilazi očekivani obim i kvalitet.

ZAKLJUČAK KOMISIJE

Takođe, izveštaj provere originalnosti doktorskih umetničkih projekata i doktorata preko platforme iThenticate ukazuje na originalnost teksta dokorskog umetničkog projekta kandidatkinje Ivane Ivković. Komisija zaključuje da je doktorantkinja Ivana Ivković u praktičnom delu dokorskog umetničkog projekta uspešno realizovanom serijom delegiranih performansa *DRUGO TELO: feministička artikulacija delegiranog performansa* dostigla izuzetan umetnički kvalitet, a tekstualnim delom rada veoma jasno mapirala puteve svog umetničkog postupka.

Na osnovu ukupne ocene dokorskog umetničkog projekta *DRUGO TELO: feministička artikulacija delegiranog performansa*, kandidatkinje Ivane Ivković, Komisija predlaže Nastavno- umetničko-naučnom veću Fakulteta likovnih umetnosti u Beogradu da prihvati Izveštaj Komisije za ocenu i odbranu dokorskog umetničkog projekta, koji bi, zatim sa Predlogom odluke bio dostavljen Senatu Univerziteta umetnosti.

dr Jasmina Čubrilo, redovni profesor, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

dr um. Stevan Kojić, red. prof. AU Novi Sad

dr um. Mia David, vanredni profesor, Fakultet tehničkih nauka, Univerzitet u Novom Sadu

dr um. Radoš Antonijević, redovni profesor FLU

dr um. Olivera Parlić-Karajanković, redovni profesor, u svojstvu mentora

**ОЦЕНА ИЗВЕШТАЈА
О ПРОВЕРИ ОРИГИНАЛНОСТИ
ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА**

**„Друго тело-феминистичка артикулација делегираног перформанса”
Иване Ивковић**

На основу Правилника о поступку провере оригиналности докторских уметничких пројеката и докторских дисертација које се бране на Универзитету уметности у Београду и налаза у извештају из програма iThenticate којим је извршена провера оригиналности текста докторског уметничког пројекта „ Друго тело-феминистичка артикулација делегираног перформанса”, Иване Ивковић, констатујем да утврђено подударарење текста износи 16 %. Овај степен подударности последица је *цитата, личних имена, библиографских података о коришћеној литератури, тзв. општих места и података, као и претходно публикованих текстова кандидаткиње*, што је у складу са чланом 9. Правилника.

На основу свега изнетог, а у складу са чланом 8. став 2. Правилника о поступку провере оригиналности докторских уметничких пројеката и докторских дисертација које се бране на Универзитету уметности у Београду, изјављујем да извештај указује на оригиналност писаног дела докторског уметничког пројекта, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

6. 12. 2023. године

Ментор

Оливера Парлић Карајанковић